

Мусулмон одам ҳатто чумолига ҳам озор бермайди

11:00 / 10.11.2020 10059

Одатда бировга зарари тегмайдиган одамларга нисбатан «Чумолига ҳам озор бермайди» иборасини қўллаймиз. Нима учун шундай? Бир ўйлаб кўрганмизми? Бошқа митти ҳашоратлар ичида айни чумоли номининг зикр қилиниши қизиқ. Мақолада бу саволга жавоб ва бошқа қизиқарли маълумотлар тақдим этилади.

Ҳозирги вақтда дин ниқоби остида турли бузғунчиликлар қилаётган ёки исломофобия (Ислом билан кўрқитиш)га ҳаракат қилиб, динни ёмонотлиқ қилмоқчи бўлганларнинг борлиги ҳаммага аён. Бундай шахсларнинг даъволари ёлғондан ўзга нарса эмас. Дин номидан айтилаётган жимжимадор гаплару баландпарвоз шиорларнинг ҳеч қандай асоси йўқ. Чунки Ислом дини инсонларни фақат эзуликка, яна такрор айтамиз, фақат

эзгуликка чақиради. Муслмон киши эса мана шу эзгуликка хизмат қилади. Бировга ёмонлик қилмайди, зарар келтирмайди. Инсон тугул, ҳатто чумолига бесабаб озор бермайди. Энди ўзимиз бир хулоса қилайлик, энг митти ҳашоратнинг ҳам риоясини қилган муслмон мавжудотлар гултожи – ҳазрати инсонга озор берадими?!

Қуйида сўзимиз исботи сифатида баъзи далилларни келтириб ўтамыз.

مُكَلِّمَاتٍ مِّمَّا يُكَلِّمُ الْوَالِدِينَ وَالْأَوْلَادَ لَا تَدْرِي أَيُّكُمْ يَرْجِعُ إِلَىٰ مَا لَكُمْ مِنَ الْعَمَلِ إِنَّكُمْ أَعْيُنُكُمْ لَأَرَأَيْتُمْ كَيْفَ تَتَوَصَّلُونَ بِاللَّهِ إِذْ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ فَيُتْرَكُونَ لَا يَرْجِعُونَ إِلَّا قَلِيلًا

«Ер юзидаги юрувчи ҳар бир жонзот ва икки қаноти ила учувчи қуш борки, ҳаммаси сиз каби умматлардир» (Анъом сураси, 38-оят).

الْمُكَلِّمَاتُ أُولُو الْأَرْحَامِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْيُنُهُمْ وَاللَّهُ يَخْتَارُ مَا يُؤْتِي السَّخَرَةَ مَا تَشَاءُونَ مِنَ الْعَمَلِ إِنَّكُمْ أَعْيُنُكُمْ لَأَرَأَيْتُمْ كَيْفَ تَتَوَصَّلُونَ بِاللَّهِ إِذْ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ فَيُتْرَكُونَ لَا يَرْجِعُونَ إِلَّا قَلِيلًا

«Токи улар чумолилар водийсига келганларида бир чумоли: «Эй чумолилар, масканларингга киринглар, Сулаймон ва унинг аскарлари сизларни билмасдан эзиб юбормасинлар», деди. Бас, у унинг сўзидан табассум қилди» (Намл сураси, 18-19-оятлар).

هُتَّكَتِ الْوَالِدَاتُ وَالْوَالِدَاتُ حَيْثُ وَجَدْنَ الْمَوْتَىٰ وَأَسْرَأْنَ بِهَا مَا يَشَاءُنَّ مِنَ الْمَوْتَىٰ وَقَدْ صَدَقَ بِهِ سَخِرَ لَكُمْ فِي هَٰذَا آيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Абу Умома розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Абатта, Аллоҳ, Унинг фаришталари, ҳаттоки инидаги чумоли ва денгиздаги балиқ ҳам инсонларга яхшилик ўргатувчига саловот айтади», дедилар.

Табароний ривоят қилган.

Муҳаддис уламолар ҳадис шарҳида чумоли номи бежизга келмаганини таъкидлайдилар. Бунинг сабаби сифатида чумолининг меҳнаткашлигини мисол қилиб келтирадилар.

مَنْ أَمْسَكَ عَيْنَهُ عَنْ مَقْصُودٍ غَيْرِ اللَّهِ فَوَسْوَسَ بِهِمَا لِيُفْسِدَهُمَا وَهَدَىٰ اللَّهُ الْبَصِيرَ

У зот: «Мен Ибн Умар билан бирга намозга борар эдим. Агарда у билан бирорта чумоли юрса, ундан олдин ўтмаслигини кўрардим», дедилар.

Ибн Абу Шайба «Мусаннаф»да ривоят қилган.

عَلَعِ رَمَفِ يَفُوسَتَسَيَسِ سَانِلَابِ جَرَخِ دُوَادَنْبِ نَامَيْ لُسَّ نَأْ ، يَجَانِلَا قِيَّيِّصِلَا يَبَأَنْعِ
قَوْلَخِ أَنْ مُمَّهَلَلَا لُوقَتِ يَهَوِءَامَّسِلَا لِيْلَا أَمَّئِأَوْقِ عَفَارَاهَافَقِ عِلَعِ عَيْ قَوْلَتِ سُمِّةَ لَمَنْ
لِأَوْقِ ، أَنْ كَلَهَتْ نَأْ أَمَّإَوْ أَنْ يَفُوسَتِ نَأْ أَمَّإِفِ ، كَقَزَرِ نَعِ عِنَّغِ أَنْ لَسَيْ لَكَقَوْلَخِ نَم
يَفِ عَبَّيَشِ يَبَأَنْبِ أَوْهَ أَوْرِ مُمْكِرِيغِ عَوَّعِدْبِ مُمْتِي قُسْ دَقَفِ ، أَوْعُورَا : سَانِلَلِ نَامَيْ لُسْ
وَفَّ نَصْمِ

АбуSSIDдиқ ан-Ножийдан ривоят қилинади.

«Довуд ўғли Сулаймон инсонлар билан ёмғир сўрагани чиқди. Шунда оёқларини осмонга кўтариб, чалқанчасига ётган бир чумоли олдидан ўтди. У: «Аллоҳумма инна холқун мин холқика лайса лана ғинан ан ризқика фаимма ан тасқияна ва имма ан туҳликана», дерди. Сулаймон алайҳиссалом одамларга: «Орқангизга қайтинглар. Батаҳқиқ, бошқаларнинг дуоси ила сизларга сув берилди», дедилар».

Ибн Абу Шайба «Мусаннаф»да ривоят қилган.

Дуонинг таржимаси: «Эй Аллоҳ! Биз Сенинг бир халқингмиз. Ризқингдан беҳожат эмасмиз. Ё бизга сув берасан, ё ҳалок қиласан».

Чумолига озор бермаслик борасида ўтган азизларимизнинг ҳам бир қанча ўғитлари бор. Жумладан, Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ аброр – яхши кишиларга таъриф бериб: «Улар чумолига озор бермайдиган, ёмонликка рози бўлмайдиган зотлардир», дейдилар.

Саъдий раҳматуллоҳи алайҳ «Бўстон» китобида қуйидаги шеърни келтирадилар:

تسا شك هناد هك يروم رازاي م

تسا شوخ نيرش ناج و دراد ناج هك

Озор берма чумолига ҳеч қачон,

Уям – жон, ҳаммага азиз ширин жон.

هلم نبت ي ب نم تق رُس ال ابة ح ل ا ي ر ا ام

هلع ريغ نم ي ك تشي ا ر د ص م ل ا ط ل ل ن ا

Билгум, бир бошоқнинг таъсири,

Ўғирланган чумолининг инидан.

Золимнинг ҳам бор виждону дили,

Оғрийди бедард, чиқар қинидан.

Аҳмад Шавқий

Арабларда «Шоирлар амири» номини олган Аҳмад Шавқий чумолига озор беришни зулм деб баҳолаб, албатта, унинг учун жазо тайин эканини алоҳида таъкидлайди. Қалбида кечган бу мулоҳазаларни сеҳрлаб қўювчи шеърий сатр тарзида қоғозга қоралади.

Мазкур масалага фикҳий нуқтаи назардан ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Мисол учун машхур фақиҳ Ибн Нужайм раҳматуллоҳи алайҳ ўзининг «Ал-Баҳр ар-Роиқ» китобининг «Хало одоблари боби»да қуйидаги иборани келтиради: «...сичқон, илон, ЧУМОЛИ ини ва тешикка бавл қилиш макруҳ бўлади».

Машхур фақиҳ Бурҳонуддин Моза раҳматуллоҳи алайҳ ўзининг «Ал-Муҳит ал-Бурҳоний» китоби 23-фаслида қуйидагиларни келтиради:

«Чумоли ҳақида машойихларимиз гапирганлар. Содруш Шаҳид айтишича, ихтиёр қилинган фатво шуки, агар (чумоли) озорни ўзи бошласа, ўлдиришнинг зарари йўқ. Ўзи бошламаса, ўлдириш макруҳ бўлади. Ривоят қилинган ҳадис бунга асосдир. Бир чумоли пайғамбарлардан бирини тишлаб олди. Шунда у чумоли уйини ёндирди. Аллоҳ таоло ваҳий қилди: «Ўша битта чумоли деб ўлдирасизми?»

(Ҳадис) чумолини ўлдириш озор берганда жоизлигига, озор бермаганида эса жоиз эмаслигига далил бўлади.

Машойихлар чумолини сувга ташлаш жоиз эмаслигига иттифоқ қилдилар».

Иборага ҳар томонлама муносиб танланган бу митти қаҳрамонимиз ҳақида икки оғиз сўз юритмасак, инсофдан бўлмас.

Исми: чумоли. Илмий тилда (лотинчада) «Formicidae» дейилади. Куняси: Абу Машғул – меҳнатсевар. Асосий касби: муҳандислик. Олимларнинг таъкидлашича, чумоли муҳандисликда одамлардан моҳир экан. У ўз масканини ердан 10 метр чуқурликкача етказиши мумкин.

Қуръони Каримда чумолининг уч бор зикри келган. Ҳатто унинг шарафига ўша оятлар учрайдиган сура «Намл» – чумоли деб ном олди. Араб тилида чумоли «намла» дейилади. Бу сўз «серҳаракат» маъносини англатади. «Ҳар бир нарсанинг ўз исмидан насибаси бўлади», деган қоидага кўра, исми жисмига монанд қўйилган.

Чумоли ризқ талабида энг кўп ҳаракат қилувчи ҳашорат ҳисобланади. Унинг одати – қишнинг ғамини ёзда ейди. Ҳатто инсонларнинг бу миттивойдан ўрганадиган нарсалари кўп.

Унинг олтита оёғи бор. Танасининг 80% и шишадан ташкил топган.

Чумолилар жамоа бўлиб яшайдилар. Улар бир-бирларини жуда яхши тушунадилар, топганини биргаликда баҳам кўрадилар. Жамоода миллионгача чумоли бўлиши мумкин.

Чумолилар оиласи тўртликдан ташкил топади: битта малика (она), эркак, ишчи, қўриқчи чумолилар. Ҳар бирининг ўзи хос бажарадиган вазифалари бор. Она чумоли жуссаси каттароқ бўлиб, инидан чиқмайди. У тухум қўйиб, насл қолдириш вазифасини бажаради. Она чумолини ишчи чумолилар боқади. Қўриқчи чумолилар уяни хавфдан ҳимоя қилади. Озиқ йиғиш, тозалик ва бошқа вазифалар ишчи чумолилар зиммасида. Уйга кирмоқчи бўлган ишчи чумолилар мўйловларини қўриқчи чумолилар бошига теккизади. Ундан кейин ичкарига киришга рухсат берилади. Эркак чумолилар уруғлантириш – кўпайиш даврида яшайди, холос.

Бу миттивойлар ҳайратга соладиган даражада энг тартибли, интизомли ҳаёт кечирадиган ҳашорат ҳисобланади. Узунлиги иккидан йигирма беш миллиметргача бўлади. Ўзидан йигирма баробар оғир нарсани кўтара олади. Тасаввур қилишимиз учун 50 килограмм вазли инсон 1 тоннали машинани осонлик билан кўтарганга ўхшайди.

Ғарб олимлари бир неча йил тажрибалар ўтказиб, чумолиларнинг ўзига хос тилда гаплаша олиш қобилиятини кашф қилишди. Бу кашфиётни оламшумул иш сифатида бутун дунёга бонг уриб жар солдилар. Ваҳоланки, бу кашфиёт ҳам бошқалари қатори Қуръони Каримда 14 аср олдин айтиб бўлинганди.

Чумоли табиатни тартибга солишда ёрдам берувчи энг муҳим ҳашоратлардан биридир. Чунки унинг ер остида кавлаган йўллари ўсимликлар илдизи ривожланиши ва энг яхши кўринишда нафас олишига сабаб бўлади.

Тўплаган донлари ўсиб кетмаслиги учун бир неча бўлакка бўлиб қўядилар. Яна ғамлаган донларида пўпанак босиш хавфи туғилса, уларни кечаси ой шуъласида ер бетига олиб чиқиб, ёйиб қуритадилар.

Чумолилар дунёнинг совуқ минтақаларидан ташқари барча жойларида яшайди.

Яна бир қизиқ маълумот – чумолилар умуман ухламайди.

Манбалар асосида Равшанбек ЎРИНБОЕВ тайёрлади.